

Силабус освітнього компонента

Програма навчальної дисципліни

Історія соціальної роботи

Шифр та назва спеціальності

I10 – Соціальна робота та консультування

Інститут

ННІ Соціально-гуманітарних технологій

Освітня програма

Соціальна робота

Кафедра

Педагогіки і психології управління соціальними системами ім.акад. І.А. Зязюна (301)

Рівень освіти

Бакалавр

Тип дисципліни

Спеціальна (фахова), Обов'язкова

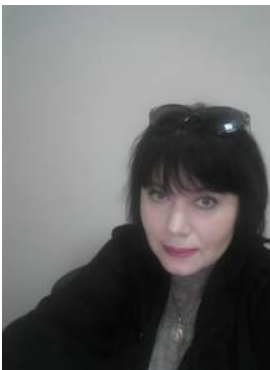
Семестр

1

Мова викладання

Українська

Викладачі, розробники

Грень Лариса Миколаївна

Larysa.Hren@khp.edu.ua

Доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами ім.акад. І.А.Зязюна НТУ «ХПі»

Автор понад 230 наукових та навчально-методичних праць.

Курси: «Адаптивне управління», «Основи інформаційно-аналітичної діяльності керівника соціального закладу», «Інформаційна політика та PR-технології в управлінні», «Оцінка потреб громад в соціальних послугах», «Розвиток громадянських компетентностей», «Інклюзія в соціальній сфері», «Соціальна педагогіка», «Лідерство в освіті», «Педагогіка фасилітації».

[Детальніше про викладача на сайті кафедри](#)

Загальна інформація

Анотація

Акцент зроблено на характеристиці сутності історичного розвитку соціальної роботи; виділенні й аналізі основних специфічних рис різних етапів становлення та розвитку соціальних та приватних закладів допомоги бідним в історії українського суспільства; розгляді особливостей діяльності сучасної української держави по соціальному захисту і соціальній допомозі людям, яким вона потрібна, також групам і соціальним верствам; аналізі досягнення у сфері соціальної підтримки населення в XIX-XXст., в сучасний період; характеристиці специфіки соціальної роботи в країнах сучасної Європи та Америки.

Мета та цілі дисципліни

Метою навчання дисципліни є надання студентам інформацію про основні етапи становлення і розвитку різних форм благодійної діяльності та інших видів соціальної допомоги, захисту та підтримки населення України і за кордоном, її сутність і найважливіші напрямки вдосконалення і розповсюдження в сучасних умовах.

Формат занять

Лекції, практичні заняття, консультації. Підсумковий контроль – іспит.

Компетентності

ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК12. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Результати навчання

РН3. Ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід.

РН5. Теоретично аргументувати шляхи подолання проблем та складних життєвих обставин, обирати ефективні методи їх вирішення, передбачати наслідки.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 150 год. (5 кредитів ECTS): лекції – 32 год., практичні роботи – 32 год., самостійна робота – 86 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Вступ до соціальної роботи.

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Лекції проводяться інтерактивно з використанням мультимедійних технологій через активний діалог, дискусію, проблемні питання. Застосовується колективне створення теоретичного контенту. За джерелами знань використовуються такі методи навчання: словесні (бесіда, дискусія, лекція, робота з книгою); наочні (розробка проєктів, презентація); ігрові (рольові); інтерактивні (створення, обговорення відеоматеріалів, презентації, проєкти, створення інших видів інформації); самостійні (опрацювання лекційного матеріалу та створення практичних завдань); дослідницькі (теоретичний аналіз наукових джерел, емпіричне дослідження).

Програма навчальної дисципліни

Теми лекційних занять

Тема 1. Соціальна допомога в суспільствах Стародавнього світу (2 год)

Праісторичні форми допомоги й взаємодопомоги в архаїчний період. Соціальна допомога в державах Стародавнього Сходу (Єгипет, Вавилон, Індія, Китай). Організація соціальної допомоги та суспільної опіки в давній Греції та давньому Римі

Тема 2. Соціальна допомога у Західній Європі в період раннього (V-X століття) та класичного (XI-XV століття) середньовіччя (2 год)

Християнська церква як перший соціальний інститут допомоги в епоху середньовіччя. Монастирська модель благодійності. Роль чернечих орденів у реалізації ідей милосердя і допомоги ближньому

Тема 3. Родоплемінні й громадські (общинні) форми допомоги у слов'ян до кінця X століття (2 год)

Основні форми допомоги та взаємодопомоги у слов'янських громадах. Елементи соціального захисту у слов'янських племен в VI-X столітті

Тема 4. Княжа та церковно-монастирська форми підтримки в Київській Русі в X - XIII століттях(4 год)

Вплив Хрещення Русі на зміну моделі соціального захисту населення. Основні тенденції благодійності в Київській Русі. Княжа підтримка і захист. Церковно-монастирська система благодійності

Тема 5. Система соціальної допомоги у XIV - в першій половині XVII століття в Україні (2 год)

Розвиток монастирської системи допомоги та підтримка нужденних. Соціальний захист за часів козащини. Виникнення приватної благодійності в Україні. Меценатські та благодійні традиції козацьких династій. Особливості соціальної допомоги та опіки в період Українського Відродження

Тема 6. Державна опіка у другій половині XVII - першій половині XIX століть (2 год)

Утвердження державно-адміністративних підходів до суспільної та приватної опіки. Церковне та світське благодійництво в Європі та США. Приватна благодійність в Україні. Суспільне піклування на українських землях в умовах перебування в складі Російської та Австро-Угорської імперій

Тема 7. Соціальний захист з другої половини XIX століття до 1917 року (4 год)

Вплив російських реформ 60–70-х років XIX століття на розвиток державної і суспільної опіки. Основні напрями соціальної політики у підросійській Україні та Галичині. Церковно-парафіальна і приватна опіка

Тема 8. Радянська система соціального забезпечення населення (1918-1991 рр.)(2 год)

Початок формування системи соціального забезпечення більшовицькою владою. Соціальна політика в СРСР у повоєнний період (40-ві роки XX століття). Система соціального забезпечення в 1950–1991 роки.

Тема 9. Соціальна робота в незалежній Україні як система (2 год)

Розвиток соціальної роботи в незалежній українській державі як професійної діяльності.

Система професійної підготовки соціальних працівників.

Волонтерство як новий вид соціальної роботи в Україні.

Тема 10. Становлення та розвиток соціальної роботи в США (4 год)

Система підготовки у вищих навчальних закладах США. Специфіка соціальної роботи у школі.

Основна форма соціальної роботи із сім'єю – консультування. Основні напрями роботи: робота в домашніх умовах, робота за межами дому. Фінансова допомога. Соціальний захист. «Провідуючий вдома вчитель» - «шкільний соціальний працівник». Психолого-педагогічна служба «Гайденс».

Працівники служби. Зміст психолого- педагогічних досліджень у США.

Тема 11. Соціальна робота у Великобританії (2 год)

Професійна підготовка спеціалістів у галузі соціальної роботи. Навчальні заклади. Специфіка соціальної роботи в школі. Функції соціальних служб країни. Особливості соціальної роботи з інвалідами. Зміст і форми організації підготовки фахівців соціальної роботи в навчальних закладах Великобританії. Загальні принципові положення, якими керуються у підготовці фахівців соціальної роботи всі вузи Великої Британії. Спецкурси з навчальних дисциплін.

Тема 12. Соціально-педагогічна робота у Німеччині (4 год)

Процес становлення соціальної роботи в Німеччині. Основні напрямки діяльності соціальних працівників. Специфіка діяльності соціальних служб. Завдання соціальних служб. Види спеціальних соціальних служб. Проблема кадрового забезпечення. Закон про профілактику дитячої юнацької злочинності. Головні функції соціальної роботи. Концепції соціальної роботи на вулицях міста. Особливості соціального захисту дітей. Служби захисту молоді. Молодіжні інформаційні служби. Підготовка кадрів соціальних працівників і соціальних педагогів. Основні типи навчальних програм з соціальної роботи у вузах Німеччини.

Теми практичних занять

Тема 1. Соціальна допомога в суспільствах Стародавнього світу (4 год)

Повідомлення:

1. Соціально-педагогічні ідеї Конфуція у праці «Бесіди і розсуди».
2. Ідеї практика соціальної роботи в античному світі.
3. Проблеми соціальної допомоги у творчості давньогрецьких мислителів.
4. Проблеми соціальної допомоги у творчості давньоримських мислителів.
5. Буддизм та іслам про людинолюбство і милосердя.
6. Основи соціальної допомоги та опіки в античних державах.

Тема 2. Соціальна допомога у Західній Європі в період раннього (V-X століття) та класичного (XI-XV століття) середньовіччя (2 год)

Повідомлення:

1. Теорія милосердя і протестантська етика.
2. Вірування та релігійно-культові форми допомоги у східних слов'ян.
3. Благодійна діяльність християнської церкви.
4. Благодійність і релігійні вірування.

Тема 3. Родоплемінні й громадські (общинні) форми допомоги і взаємодопомоги у слов'ян до кінця X століття (2 год)

Завдання:

Написати есе на тему: «Передача досвіду поколінь через усну народну творчість», дібрати зразки усного фольклору.

Тема 4. Княжа та церковно-монастирська форми підтримки нужденних в Київській Русі в X-XIII століттях (2 год)

Повідомлення:

1. Соціальні умови виникнення та становлення освіти Київської Русі.
2. Соціальні ідеї Григорія Богослова.

Тема 5. Система соціальної допомоги у XIV – в першій половині XVII століття в Україні (4 год)

Повідомлення:

1. Культурно-історичний феномен козацтва.
2. Основні елементи соціальної допомоги у Запорізькій Січі.
3. Філантропічні функції братств України та їх продовження у братських школах.

Тема 6. Державна опіка у другій половині XVII - першій половині XIX століть (4 год).

Повідомлення:

1. Особливості соціальної роботи у Великобританії та США.
2. Державна і суспільна опіка в Росії у XIX столітті.
3. Соціальні погляди Д. Дьюї, г. Кершенштейна, М. Монтессорі, В. Лая.
4. Соціальні погляди Е. Кей, Р. Штейнера.

Тема 7. Соціальний захист з другої половини XIX століття до 1917 року (2 год)

Повідомлення:

1. Період суспільної та приватної опіки в Україні з кінця XIX століття.
2. Благодійність в Україні в період другої половини XIX – поч. XX ст.
3. Соціально-педагогічна діяльність «Громад».
4. Діяльність «Руської Трійці» на західноукраїнських землях та їх вплив на розвиток соціальної роботи в Україні.

Тема 8. Радянська система соціального забезпечення населення (1918-1991 рр.) (2 год)

Повідомлення:

1. Система соціального захисту дітей-сиріт в СРСР.
2. Державне забезпечення з 1917 до 1991 рр.
3. Система соціального забезпечення в УРСР.
4. Розстріляне відродження (30-ті рр. XX ст.).

Тема 9. Становлення соціальної роботи в незалежній Україні як системи (4 год)

Повідомлення:

1. Державні документи, що регулюють охорону дитинства в Україні.
2. Нормативні акти, що регулюють взаємовідносини суспільства і дитини.
3. Період соціальної роботи з початку 90-х років до нашого часу.

Тема 10. Становлення та розвиток соціальної роботи в США (2 год)

Повідомлення:

Становлення професійної освіти соціальних працівників у США (кінець XIX – початок XX ст.).

Тема 11. Соціальна робота у Великобританії (2 год)

Повідомлення:

«Новий інститут» Р. Оуена.

Тема 12. Соціально-педагогічна робота у Німеччині (2 год)

Повідомлення:

Виховання і суспільство у розумінні П. Наторпа.

Теми лабораторних робіт

Заповнюється за наявності в плані лабораторних занять.

Самостійна робота

Відомості щодо самостійної роботи та індивідуальних завдань (ІДЗ/РГЗ/КР/КП), якщо це передбачено планом, способів її перевірки та оцінки.

Індивідуальні завдання

Реферат

1. Соціальне обслуговування населення як мережа територіальних центрів і відділень у незалежній Україні.
2. Соціальні служби для молоді та дітей у незалежній Україні.
3. Державна служба зайнятості у незалежній Україні.
4. Недержавні організації соціальної роботи у незалежній Україні.
5. Волонтерство у соціальній роботі у незалежній Україні.
6. Система соціального захисту громадян у сучасній Україні.
7. Сучасна система надання соціальної допомоги в Україні.
8. Становлення соціальної роботи як професії у США та країнах Європи.
9. Сучасна система соціальної роботи за кордоном, її упредметнення, види і форми допомоги.
10. Становлення системи соціального захисту та соціальних служб у США.
11. Особливості психолого-педагогічної служби «Гайденс» у США.
12. Специфіка діяльності соціальних служб в Німеччині.
13. Основні принципи профілактики соціальної допомоги в Німеччині.
14. Особливості роботи молодіжних центрів подолання кризи у Швеції.
15. Основні напрямки діяльності поштової служби в соціальній допомозі населенню у Швеції.
16. Специфіка підготовки соціальних працівників в Ізраїлі.
17. Причини поширення у всьому світі корпоративних фондів.
18. Розвиток теорії та практики соціальної роботи у Європі.
19. Передумови зародження професії соціального працівника на початку ХХ ст.
20. Філантропічна діяльність Андрія Шептицького.

Література та навчальні матеріали

«Основна література»

1. Аалтонен Е. Система соціального захисту і соціальної освіти у Фінляндії // Соціальна політика і соціальна робота. – 1998. – №1- 2. – С. 31-38.
2. Андріїв В. Соціальне страхування: історія проблеми // Соціальний захист. – 1999. – №2. – С. 43-51.
3. Багацький В., Голод І. Меценатство в Україні (IX-XVIII ст.) // Українська культура. – 1993. – №11-12. – С. 3.
4. Всесвітня декларація прав людини // http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015
- Громадсько-активні школи в Україні: кроки до дій / [Упоряд.: Н. Софій, Ю. Кавун]. – К.: Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», 2005. – 160 с.
5. Використання шведського та іншого зарубіжного досвіду соціальної роботи в системі соціального захисту населення Миколаївської області // Соціальний захист. – 2000. – №9. – С. 45-47.
6. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку. – К.: Академпрес, 1999. – 112 с.
7. Горілий А. Г. Історія соціальної роботи. – Тернопіль: «Астон», 2004. – 174 с.
8. Грига І., Іванова О. Культурні передумови виникнення соціальної роботи в Україні // Соціальна політика і соціальна робота. – 1997. – №2-3.- С.95 – 107.
9. Гузенко Ю.І. Діяльність «Товариства взаємної допомоги прикажчиків-християн м. Миколаєва» у 1894-1914 рр. // Наукові праці. Т. І. – Миколаїв: МФ НаУКМА, 1998. – С. 31- 35.
10. Доброчинна діяльність і меценатство в Україні. – К., 2003. – 110 с.

11. Добродієвність в Україні: минуле, сучасність, майбутнє / Авт.- упоряд. В.Халецький. – К., 1998. – 54 с.
12. З історії соціального захисту населення на Миколаївщині: Дорірка матеріалів / Під заг. ред. Ю.О.Шклярського. – Миколаїв, 2000. – 40 с.
13. Зінченко А. Безпритульність як соціальне явище (до історії розв'язання проблеми) // Соціальна політика і соціальна робота. – 1998. – № 1-2. – С. 78-85.
14. Історія соціальної роботи : навчальний посібник / [уклад.: О. О. Кравченко, О. О. Матрос]. – Умань : РВЦ «Візаві», 2017. – 117 с.
15. Конвенція про права дитини // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021
16. Фурман А. В., Підгурська М. В. Історія соціальної роботи: [навчальний посібник] / Анатолій Васильович Фурман, Марія Василівна Підгурська. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – 174 с.

«Додаткова література»

1. Грень Л. М., Хмиров І.М., Карлюк С.В. Вимушена міграція внутрішньо-переміщених осіб у період воєнного стану: нормативно-правовий аспект. Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». – Харків : НТУ «ХПІ», 2022. – № 2, 2022. – 96 с. С. 52-56.
2. Грень Л. М., Духно Н. В. Лідируючі позиції Полтави в соціальній роботі з внутрішньо переміщеними особами. Лідери ХХІ століття. Погляд у майбутнє: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції 22-23 жовтня 2022 р. / За заг. ред. Романовського О. Г. – Х. : НТУ «ХПІ», 2022. – 127 с. С. 47- 49.
3. Грень Л. М., Грабар Н.С., Леоненко Н.А. Система соціальних послуг в Україні: визначення сутності та змісту поняття. Вісник Національного університету цивільного захисту України. – 2021. – Вип. 2 (15). (Серія «Державне управління») – С. 16 – 24 <http://vdu-nuczu.net/ua/8-ukr/141-vipusk-2-15-2021>
4. Трубіч С.Ю., Швець В.Є. Формування системи соціального страхування (про пенсійну систему в США, Англії, Швеції) // Фінанси України. – 2000. – №2. – С. 110-114.
5. Удовиченко В. Соціальна держава: пошук прийнятої моделі соціальноекономічного розвитку // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1999. – №1.
6. Хорунжий Ю. Українські меценати: Добродієвність – наша риса. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2001. – 137 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

1. Верховна Рада України. URL: <http://rada.gov.ua/>
2. Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua>
3. Рада національної безпеки України. URL: <http://www.rnbo.gov.ua/>
4. Відділ звернень громадян України. URL: <http://vzvernen.rada.gov.ua/>
5. Президент України. URL: <http://www.president.gov.ua/><http://library.kpi.kharkov.ua/>
6. <http://web.kpi.kharkov.ua/>
7. <http://zakon.rada.gov.ua>
8. <http://me.gov.ua>
9. <http://mlsp.kmu.gov.ua>
10. <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1221.htm>
11. http://sd.net.ua/2010/02/19/neuhauz_socialna_derzhava.html
12. <http://www.onlinevolunteering.org/>
13. <http://un.org>
14. <http://uncf.com.ua>

Система оцінювання

Критерії оцінювання успішності студента та розподіл балів

Підсумкова оцінка розраховується як сума балів за такими критеріями:

Активність при вивченні тем на лекціях - 20 балів

Робота на практичних заняттях за темами: 20 балів

Індивідуальне завдання 10 балів

Поточне тестування=10 балів

Іспит 40 балів

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Студент повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту. Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

12.06.2025

Завідувачка кафедри
Ніна ПІДБУЦЬКА

12.06.2025

Гарант ОП
Ольга ГРИБКО